

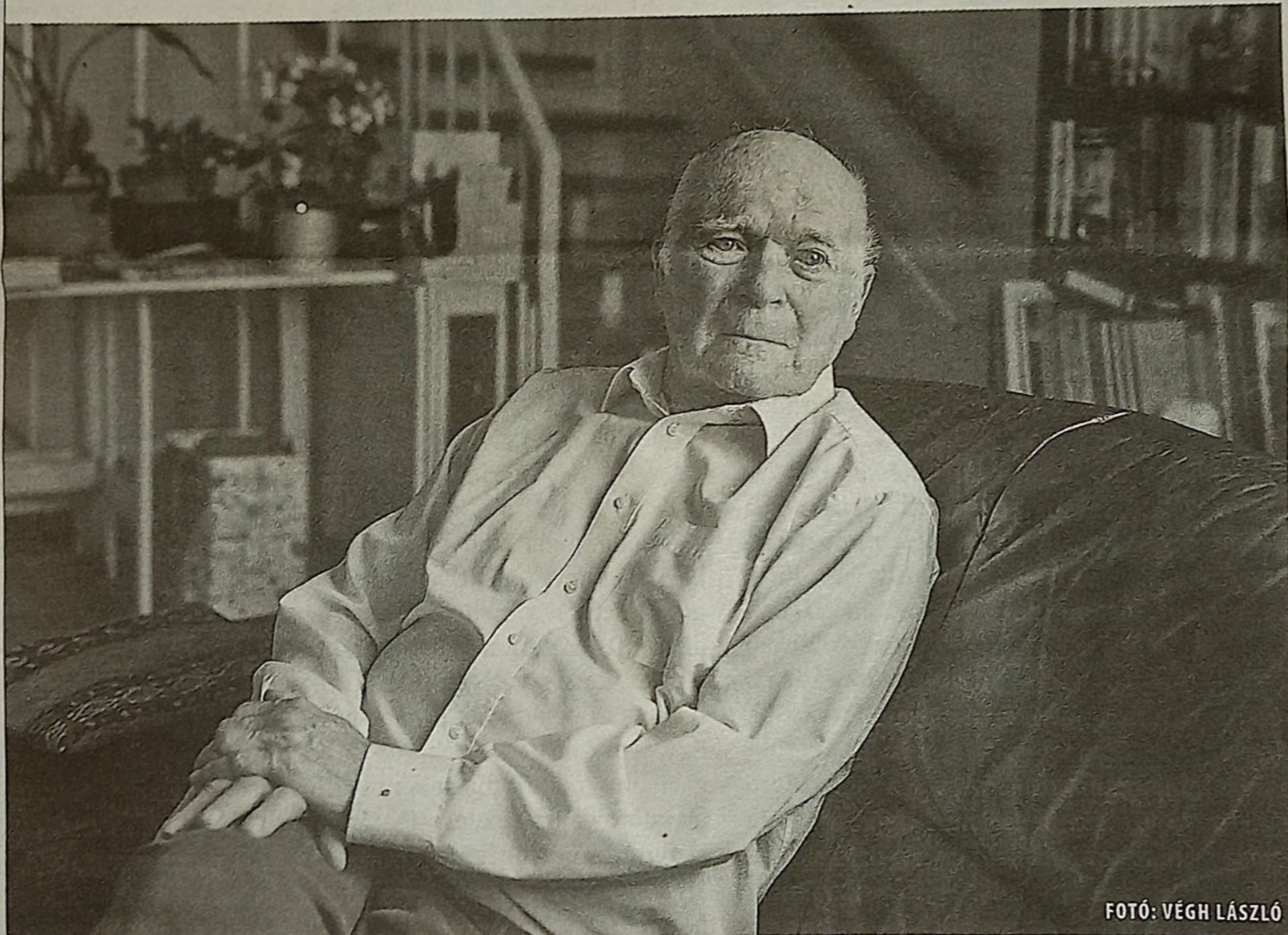
Vázlat Moldova Györgyről

RADNAI DÁNIEL SZABOLCS

A sokgyermekes zsidó munkáscsaládba született *Moldova György* azokban az években debütált íróként, amikor a művészet világra is ránehezülő ideológiai doktrína okán párttitkár és műkritikus egyként az úgynevezett „valóság” leírását, felfejtését, kritikáját várta el az írótól, méghozzá a társadalom szélesebb rétegei számára is fogyasztható formában. *Moldova* – osztályváltóként éppúgy belső készítésből, mint a külső nyomás hatására – minden erejével ennek próbált megfelelni, s tette ezt a tőle telhetően legkreatívabb módokon, miközben az 1960-as évekre (a rendszer konszolidációja nyomán) nemcsak a terepmunkán, megfigyelésen és teleírt jegyzet-tömbökön edzett munkamódszere, de világlátása is megszilárdult. Így – műveltsége és tájékozottsága ellenére – nem tudott és nem is kívánt lépést tartani a késő modern irodalom nyelvi-poétikai fordulataival, a kriti-

nagykompozícióiban sematikussá válik a kiszámítható cselekmény és a túlon túl egyértelmű eszmei mondanivaló miatt. Ugyanakkor nagy témáinak – a társadalmi igazságtalanságokkal szembeni kiállás, az önként vállalt szenvedés és a világ jobbá tételének ígérete – újragondolásai sokkal méltányolhatóbbak a közelmúlt magyar történelmi-politikai kontextusától eloldott műveiben: az 1974-es *Negyven prédikátor* és az 1998-as *Ha jönne az angyal* című történelmi parabolában.

Ha pedig az értelmezőt nem elsősorban az esztétikai érdekelttség mozgatja az irodalommal foglalatosság során, s képes helyén kezelni *Moldova* pontatlan és tendenciózus forráshasználatát, elnagyolt következtetéseit, anekdotikus érvelésmódját, rendkívül izgalmassá válnak kortörténelmi és önéletrajzi munkái, mint amilyen *A bolygó* (2014) című önarckép és a *Fej vagy írás* (2015) címen megjelent ars poetica. Ha érzékenyen fordulunk e szövegekhez, nem pusztán elmúlt idők találó rajzát láthatjuk meg bennük, hanem egy sokszor esendőnek

FOTÓ: VÉGH LÁSZLÓ

ka változó elvárásrendszerével. (Mindezt az is jól mutatja, hogy egyik legutolsó kötete, a tavaly megjelent *Hátsó lépcső* sikerültebb novellái egy az egyben visszaidézik korai írásainak atmoszféráját.) Idejekorán rögzült írásmódja és meggyőződéssé merevedett társadalmi képzetei tudták s tudják fenntartani népes olvasóközönségét.

Nevét ma leginkább szatírái és szociografikus munkái, valamint a 2006-ban megjelent *Kádár-életrajza* nyomán ismerik, figyelmet érdemelnek azonban pályakezdő elbeszélései, amelyek *Az idegen bajnok* (1963) és a *Gázlám-pák alatt* (1966) című kötetben jelentek meg. Munkáskörnyezetbe és annak nyelvi valóságába helyezett individualista hőseiben benne rejlenek nagyobb formátumú műveinek motívumai is, ám e rövidebb történetek még nem az egyén és a „hatalom” nagy kérdéseiről szólnak, mint későbbi, kevésbé sikerült regényei, hanem a bezártság, kilátástalanság elleni küzdelem egyéni stratégiáiról, elfogadott vagy elutasított mintáiról, ritka, tűnékeny örömeiről. Az általa művelt-vállalt „munkásirodalom”, mely az 1950–1960-as években csakugyan újdonságként hathatott, későbbi

mutatkozó gondolkodó ember lényeglátását, kritikus és önkritikus attitűdjét is – akárcsak *Az utolsó töltény* 13 kötetében (2004–21). Ez az autobiografikus, immár befejezett töredéksorozat nem csupán *Moldova György* maga által rajzolt ellentmondásos arcképe: mint a XX. századi magyar irodalom-, társadalom- és értelmiségtörténet páratlan gazdagságú dokumentuma, a történelmi kutatás felfedezésére vár. A csaknem száz kötethez közelítő életmű persze számos érdekességet tartogat még, én elsősorban ezeket ajánlom az olvasó figyelmébe. Azon vélekedésemnek adva hangot, hogy bár sok-sok esztétikailag kifogásolható alkotás, eltúlzott vagy nemritkán igazságtalan vélelem határolja a *Moldova-univerzumot*, fontos látni, hogy legszebb s legőszintébb művei a magára maradt, idegen és kiszámíthatatlan világba vetett ember igazságkereséséről, jószágáról, önmagunk és mások elfogadásáról szólnak, nem csupán láttelelet, de követendő példákat is felmutatva a XX. és XXI. század hitehagyott olvasójának.

*

Dévényi István *Moldova Györgyről* szóló emlékezését a 30. oldalon olvashatja